

Альикул Осмонов

БАЛДАРГА

Алыкул Осмонов

БАЛДАРГА

Сүрөтчү
Алыкул Биймырзаев

Бишкек 2015

АКСЫ РАЙОНДУК
БОРБОРДУК КИТЕПКАНА
Инв. № 40934

УДК 821.51-93
ББК 83.8
О 74

О 74 Осмонов Алыкул. Балдарга/Сүрөттөрүн тарткан
Биймырзаев А. – Б.: Кутаалам, 2015. – 24 б.

ISBN 978-9967-25-221-9

Залкар акын Алыкул Осмонов XX кылымдын биринчи жарымында отуз беш жыл гана жашаган. Бирок кыска өмүрүн поэзияга арнап, элибизге бай жана баалуу мурас калтырган.

Бул “Балдарга” аттуу китебинде балдар үчүн жазылган ырлар топтолгон. Ырлар балдарга айлана-чөйрөгө, жаратылыш кубулуштарына, өсүмдүктөр, жаныбарлар дүйнөсүнө өз алдынча байкоого, ой жүгүртүүгө түрткү берет.

О 4803300200-08

ISBN 978-9967-25-221-9

УДК 821/51-93
ББК 83/8

© ЖЧК “Кутаалам”, 2015

КУШТАР КЕТТИ

Чабалекей жакшы эле
Жарышып чуркап ойносок,
Бүгүн келип карасак,
Уясы турат өзү жок.
Кара чыйырчык жакшы эле,
Жарышып күлүп ойносок.
Кайда кеткен балдары
Уясы калган өзү жок.

Күз келгенде барлыгы,
Отор кеткен алыска.
Кышкы кийми жок экен,
Болбойт экен калышка.

Сасык үпүп, күкүк жок,
Жакшы эле мында жүргөнү.
Кырк-кырк эткен асманда
Кеткен турна үндөрү.

Бизден кеткен келгин куш,
Жакшы жерге консо экен.
Кайра бизге келгенче,
Аман-эсен болсо экен.

ЖАМГЫР ЫРЫ

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Жумшарт эгин тамырын.
Кара көсөө көз ачпай,
Өлсүн каран калгырың.

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Кызылчаны кандыргын.
Жаштайынан түйүлтүп,
Жанга кубат алдыргын.

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Гүлдөт шактын бардыгын,
Алма, өрүктү бүрдөтүп,
Текши мөмө алдыргын.

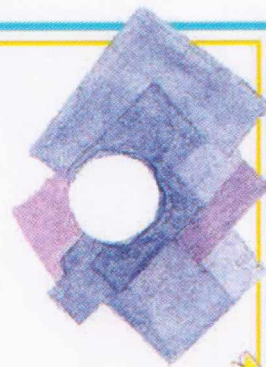

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Жыргат жердин жандыгын.
Карлыгачты чакырып,
Короомо үй салдыргын.

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Жыргат элдин бардыгын.
Колу тарды март кылып,
Сандыктан нан алдыргын.

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Семирт малдын арыгын.
Кайын энем катуу баш,
Карын майын жардыргын.

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым.
Көгөрт тоонун ой, кырын,
Коңшубуздун сүр этин
Казанына салдыргын.

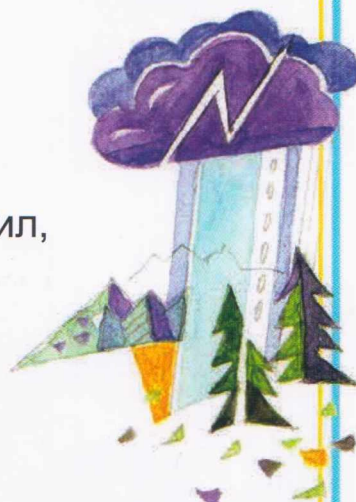

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Күтпө күндүн сабырын,
Эки бетин ийлеп өт,
Ысык деген бабырдын.

Чегирткени чертип өт,
Ташбаканы таптап өт,
Ударникти мактап өт,
Жалкоолорду каптап өт.

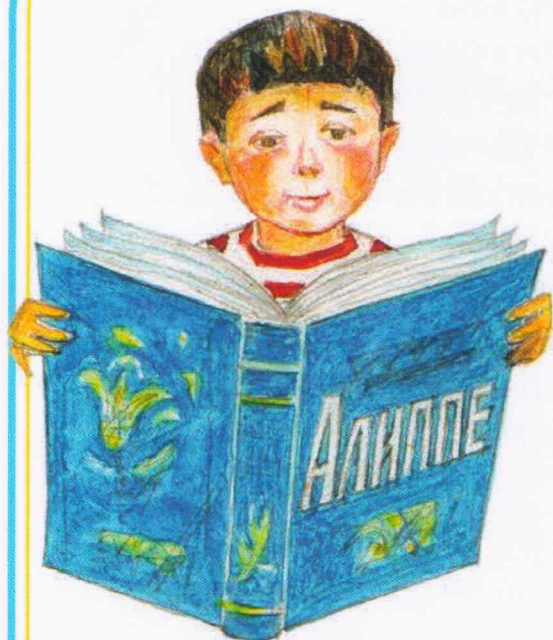
ЭНЕ ТИЛИ

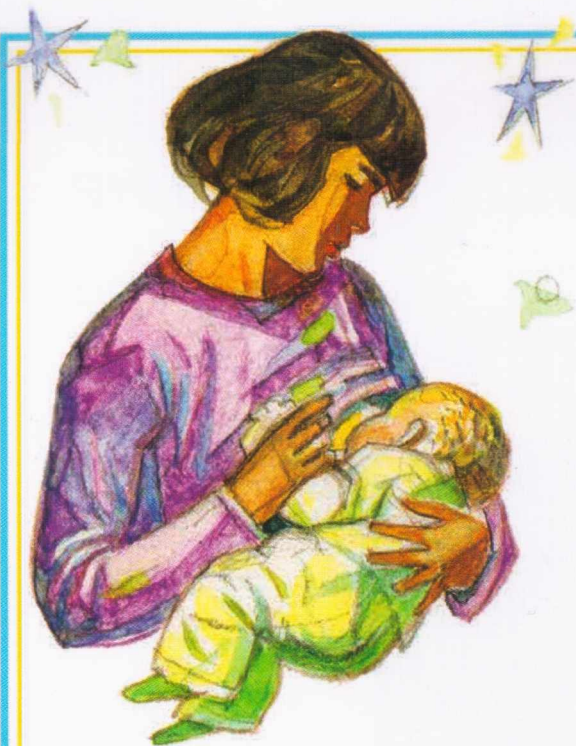
Тил үйрөнүү
Жакшы көрмөк – сүймөктөн,
Энем тилин жакшы көрүп үйрөткөн,
Ойротто жок, оңой тил бейм, биздин тил,
Бир жашымда:
“Ата, апа, ат, эт” дегенди сүйлөткөн.

Тил кадырлоо
Чын көңүлдөн сүймөктөн,
Атам тилин сүйгөндүктөн сүйлөткөн.
Эрдик, өнөр, билим менен сүйлөшүп –
Бир жүрсүн деп бир жашымда үйрөткөн.

Бирге жүрөм, эне тилим кадырлайм,
Бул тил менен: иштейм, сүйлөйм, ыр ырдайм.
Башка тилди жандай жакшы көрсөм да
Эне тилин сүйгөнүмдөн жаңылбайм.

БЕШИК ЫРЫ

Алдей, алдей бөбөгүм,
Арка сүйөө желөгүм.
Кандуу күндө көтөрүп,
Майрам күнү төрөдүм.

Алдей, алдей ак бала,
Апакеңди кыйнаба,
Эжекең жүрөт мектепте,
Атакең жүрөт кырманда.

Алдей, алдей бөбөк жан,
Бөрүлөр жортоор ыйласаң.
Белдүү жигит болорсуң.
Бешигиңе сыйбасаң.

Алдей, алдей кыргыек,
Жаз айланып, кыш келет.
Кызыл мончок, кыйгач каш,
Кылтылдаган кыз келет.

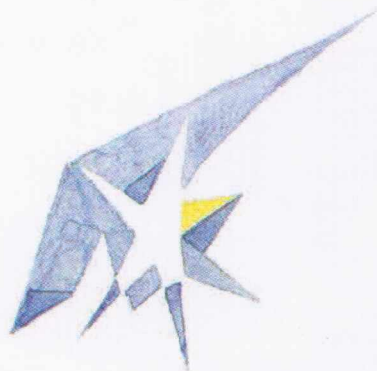

Алдей, алдей, турумтай,
Алышып ойнойт кулун, тай.
Аркырап учат заманың,
Артынан калбай жулун тай.

Чоңоёрсуң эр жетип,
Азамат болуп, бел чечип,
Алдей айтып турарсың,
Сен да уулунду терметип.

Кызматчы бол, акын бол,
Ар билимге жакын бол.
Андан айла болбосо,
Энтеңдеген бригад бол.

БҮКӨН

Бүкөнтай, бучук мурун үч жашар кыз,
Бир күндө жүз жыгылып, жүз басар кыз.

Аз ыйлайт, борс-борс күлөт, көп да күлбөйт,
Кемпирден токсондогу таза сүйлөйт.

Кыргыз да ... ачырканбай кымыз ичет,
Кучактап уктап калат бир жилик эт.

Ар убак абалары: “Ырдап кой”, - дейт,
Бүкөнтай көздү жумуп ырдап кирет:

“Сагындым, атакем ай келсе экен – дейт,
Ал жеңип тилегимди берсе экен” – дейт.

Карылар муну укканда жым болушат,
Көзүнөн жаш чууртушуп бурчак-бурчак.

Анткени үч жыл болду кабар келген,
Палан күн... палан жерде өлдү”... деген.

Эл үчүн каза таап жоо огунан,
Бүкөндүн атакеси кайтпай калган.

Бирок да бардык айыл жакшы көрөт,
Бүкөндүн эркелетчү атасы көп.

ЖИБЕК КИЙГЕН ЭРКЕ КЫЗ

Жамгыр жаады, жамгыр жаады шатырап,
Күн күркүрөп, чарт-чурт этип чатырап,
Шуу-шуу эткен легковойдун бооруна
Балчык тийип, жамгыр суусу чачырап.

Жибек көйнөк сулууча кыз энтелейт,
Жамгыр кантсин, жаба куюп эркелейт.
“Ай булганды, ай бузулду көйнөгүм,
Жайдын жааны жаабай койсо эмне?!” дейт.

Тоо алдында колхозчу ата кубанат,
Жай булуту үстү-үстүнө куралат.
“Дан көбөйүп эрке кызым кулпуруп,
Жибек көйнөк кийсе экен” - деп, суранат.

БИРИНЧИ СЕНТЯБРЬ

Күлө карап барлык жак
Келген кенже билимге,
Салам айтат куттуктап,
Сентябрдын бирине.

Кары билим жол ачат,
Кичинекей билимге.
Мектептердин баары аппак,
Сентябрдын биринде.

Так келе элек тил менен
Таттуу билим алганы.
Биринчи келди мектепке,
Биринчи класс балдары.

Акыл менен окуткан
Кулак салып апага,
Жети жашар Жеңишкан
Жакшы олтурат партада.

МУГАЛИМ

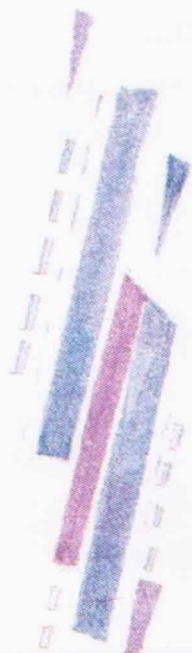
Билим менен көгөртүп,
Эстүү болсун деп тилеп:
Заманына жарашкан,
Жакшы балдар болсун деп.

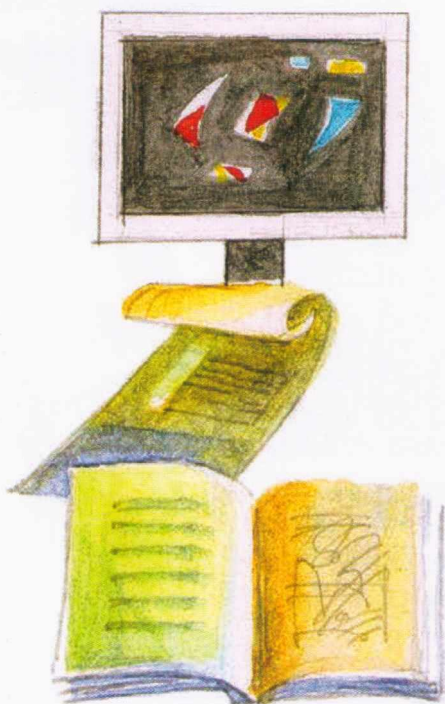
Тарбия берип тазартып,
Ырыстуу болсун деп тилеп,
Өлкөсүнө жарашкан,
Өткүр балдар болсун деп.

Жазгы сонун гүлдөрдөй,
Кооздонтуп гүлдөтүп,
Ууз талдай буралтып,
Ак кайыңдай бүрдөтүп.

Маңдайынан нур төгүп,
Күлө карап турган ким?
Ал –
Эмгеги көп ушундай,
Биздин асыл мугалим.

Бизге тирек күч болуп,
Алдыбызда турган ким?
Ал –
Мээнети көп ушундай,
Биздин алтын мугалим.

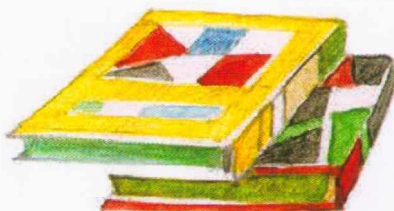
КИТЕПТИ СҮЙ

Китепти сүй, баркын бил,
Китептин көп акылы.
Ким китепке дос болсо,
Ал ошонун жакыны.

Сүттөй таза тилеги,
Деңиздей кең талабы.
Көктөй тунук акыйкат
Анын ар бир барагы.

Таалайдын жолун көрсөтүп,
Чакырып турат келчи деп.
Арамдыктан тазалап,
Жакшылыкка эрчитет.

Ошондуктан баркын бил,
Кирдебесин бир чети.
Сыя төгүп булгабай
Жакшы сакта китепти.

БАЛДАР МЕНЕН ТУРНАЛАР

- Эй, эй, каркыра, турна,
Кайдан келе жатасың?
- Алтын саамай кыз алып,
Кыштан келе жатамын.

- Эй, эй, каркыра, турна,
Эми кайда барасың?
- Күмүш, көкүл бала алып,
Күнөс жерге барамын.

- Эй, эй, каркыра, турна,
Күнөс жерде эмнең бар?
- Жакшы окуган байкем бар,
Таза жүргөн эжем бар.

- Эй, эй, каркыра, турна,
Бизден таза, ак бекен?
- Силердей эмес эжекем,
Мектебинен кечиккен.

- Эй, эй, каркыра, турна,
Кана дагы бирдеме айт.
- Коңгуроолор шыңгырайт,
Бизди ээрчибей кайра кайт.

БОТОЮМ

Жарашыктуу жалжал көз,
Ыйлаак белем ботоюм.
Узун шыйрак, айры өркөч
Чыйрак белем ботоюм.

Сүткө тойсо тайрандап,
Тентек белем ботоюм.
Чөк дегенде бук деген
Элпек белем ботоюм.

Бала кезде тартайып,
Атаңдан чоң ботоюм.
Чоңойгонун билбеген,
Уяты жок ботоюм.

Куулук, шумдук ою жок
Момун белем ботоюм.
Чоңдугундай күчү бар,
Сонун белем ботоюм.

Кичинени шылдындап,
Күлө берсин ботоюм.
Кереги зор колхозго,
Жүрө берсин ботоюм.

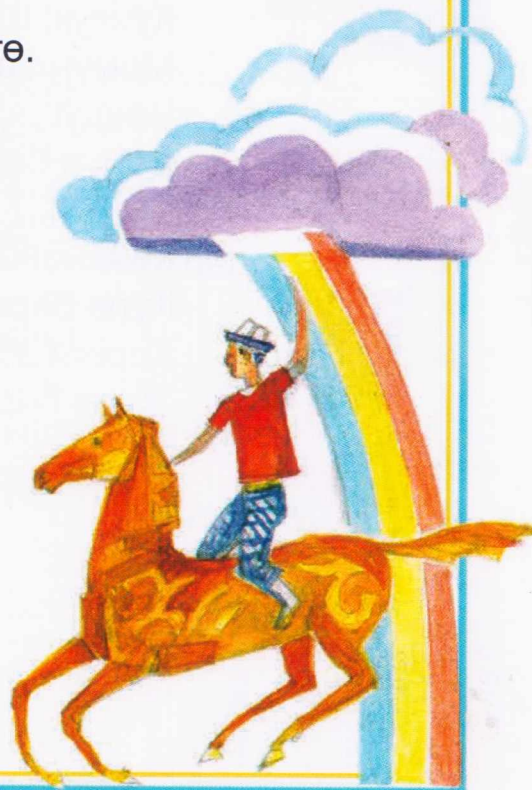
ТОРУ ТАЙ

Ай, тору тай, тору тай,
Жоргосу бар сонун тай.
Кунан болсун өскөндө
Кылар ишиң момундай.

Мектеп менен айылдын
Арасы он беш чакырым,
Китеп кабым асынып,
Мен барамын акырын.

Бышты болуп өскөндө,
Жигит болуп өлкөдө,
Чек арада турабыз
Жол бербей жолбун өткөнгө.

Экөөбүз бирдей эр болуп,
Көкүрөктөр кең болуп.
Коёндон жапыс сен болуп,
Куштан илгич мен болуп.

ЧЫМЫН-ЧИРКЕЙ ЫРЛАРЫ

ЧЫМЫН

Чымын, чымын чымылдак,
Чыга калат дыңылдап.
Жумуш кылып жаткансып,
Мурдунан ырдап кыңылдап,
Абийири жок балитбай,
Аш-тамакты бүт булгап.
Балдар муну жолотпо,
Үйүңөн айда, ыраактат.

ЧИРКЕЙ

Чиркей, чиркей чекчегей,
Аштык жыйнап экчебей,
Күзгү мезгил болгондо,
Эрте дебей, кеч дебей.
Шишитип кетет этинди
Көйнөгүңдү чеч дебей.
Безгек деген заары бар,
Балдар,
Муну койбогула эстебей.

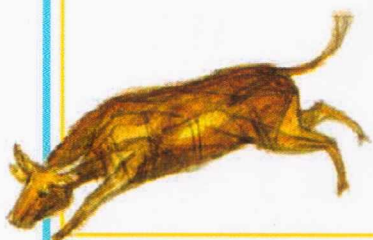
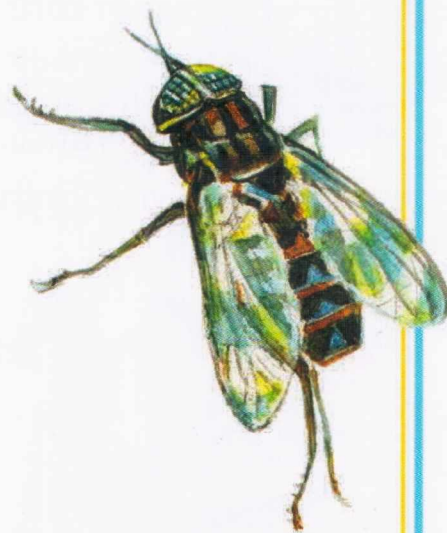
ААРЫ

Аары, аары арбагай,
Аягы бар тарбагай.
Адашып кетип кокустан
Аары айлына барба ай.
Чагып алса ачуусу ай,
Ак балынын таттуусу ай.

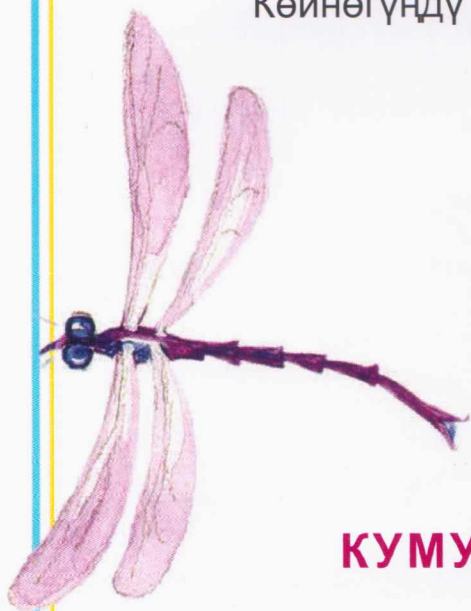
КӨГӨН

Көгөн, көгөн дөөпөрөс,
Маңдайында жалгыз көз,
Сайгак менен санаалаш,
Тийген жери кызыл көш.
Мындан өжөр неме жок,
Себеп болбос айткан сөз.

ИЙНЕЛИК

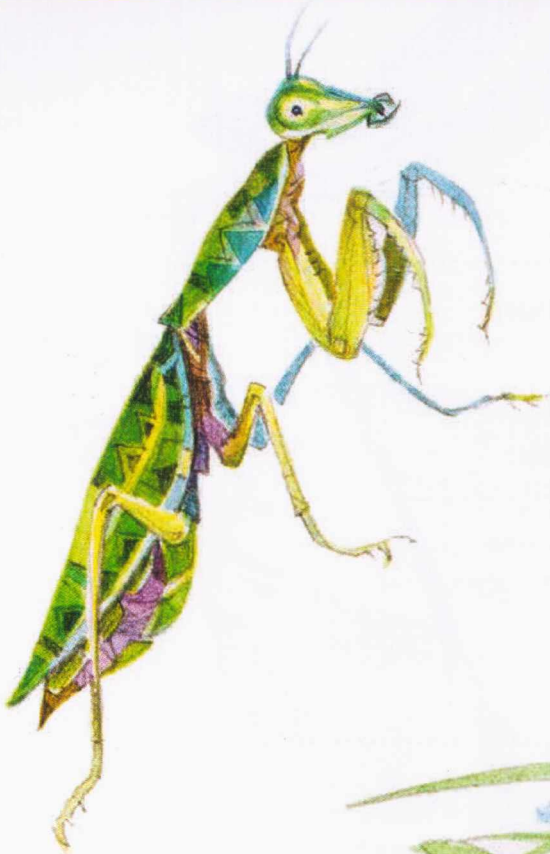
Ийнелик, ийнелик,
Иш кылуудан ийменип.
Кыш болгондо карды ачып,
Жатып калат иймейип.
Сен жалкоосуң, ийнелик,
Сени менен дос болбойм,
Тамагыңды ичпедик,
Көйнөгүңдү кийбедик.

КУМУРСКА

Кумурска, кумурска,
Кыйын экен жумушка.
Талыкпаган мээнеткеч,
Татынакай турмушта.
Ачууңду кой, аке,
Жер талашып урушпа.

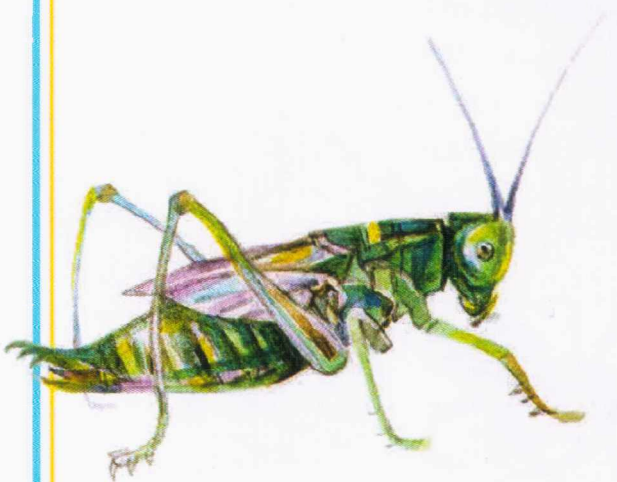

ЖАА

Жаачы баатыр түк коркпос,
Көк айбанга саал окшош,
Боорукерлүү жайы бар
Карлыгачка жан жолдош.
Жылаанды көрсө көзгө уруп,
Бир ордунан козголтпос,
Бала кезде жаа менен
Далай күнү болгом дос.

ЧЕГИРТКЕ

Чегиртке, чегиртке,
Секирип кетет эликче.
Ырдай берет чырылдап,
Карды тоюп эриксе.
Эмгекке алган даны жок,
Бир малы жок кериште.
Мындан өткөн жалкоо жок,
Мындан өткөн аңкоо жок.

МАЗМУНУ

Куштар кетти	3
Жамгыр ыры	5
Эне тили	8
Бешик ыры	9
Бүкөн	11
Жибек кийген эрке кыз	12
Биринчи сентябрь	13
Мугалим	14
Китепти сүй	15
Балдар менен турналар	16
Ботоюм	17
Тору тай	18
<i>Чымын–чиркей ырлары</i>	
Чымын	
Чиркей	19
Аары	
Көгөн	20
Ийнелик	
Кумурска	21
Жаа	
Чегиртке	22

Алыкул Осмонов

Кыргыз адабиятынын классик акыны Алыкул Осмонов 1915-жылы 21-мартта Панфилов районундагы Каптал-Арык айылында туулган. 1929-жылга чейин Пишпек, Токмок балдар үйүндө тарбияланып, Фрунзе педтехникумунда 1929-1933-жж. окуйт. Бирок ден-соолугуна байланыштуу бул окуу жайды бүтүргөн эмес.

Эмгек чыйыры “Чабуул” журналынан башталып, “Ленинчил жаш” гезитинде уланат. 1937-1940-жж. Кыргызстан жазуучулар Союзунун коомдук башталыштагы катчысы кызматында иштеген.

А.Осмонов 1938-жылы 9-апрелде СССР жазуучулар Союзунун мүчөлүгүнө өткөн. Ошол эле жылы “Ардак белгиси” ордени, 1946-жылы “1941-1945-жж. Улуу Ата Мекендик согуш мезгилиндеги каарман эмгеги үчүн” медалы менен сыйланган.

Акындын бир нече жыйнактары, поэмалары жана балдарга арналган чыгармалары орус, англис, эстон, казак тилдерине которулуп, төрт ыры япон тилиндеги “Дүйнөлүк акындар” альманахына кирген.

Алыкул Осмонов
Балдарга

Сүрөтчү А. Биймырзаев
Сүрөт редактору Б. Жайчибеков
Редактору А. Кабылова
Компьютердик калыптоочу А. Анохин
Корректору Г. Сагынбекова

Нускасы 1000
ЖЧК “Кутаалам”

“Китеп дүйнөсүнө саякат”
 Балдар көркөм адабият сериясы